

ELSŐ FEJEZET

A cella végében ültem, a fedél nélküli vécékagylón, és azt a borzalmas, gömbölyű orrú cipőt fényesítgettem, amelyet a szabadulásra váró elítélteknek adnak. Az agyamban mámorosan kántált egy hang: „Reggelre szabad ember leszek.” E mámorító gondolat ellenére azonban mégsem volt zavartalan az örömöm, hogy nyolc év után végre elhagyhatom a börtönt. Nem azért políroztam azt az ocsmány cipőt, mert javítani akartam a külsején, egyszerűen csak ki akartam engedni a gőzt. A feltételes szabadlábra helyezésem előtt idegesebb voltam, mint azon a réges-régi napon, amikor megérkeztem ide. Némiképp segített elviselni a helyzetet a tudat, hogy – bár általában letagadják – ilyesfajta feszültség szinte mindenkiben van, akinek a múltó évek során egyre megfoghatatlanabbá válik a külvilág. Ha valaki elegendő időt tölt börtönben, idővel ugyanúgy nem tud mit kezdeni a fene nagy szabadsággal, mint egy trappista szerzetes, aki véletlenül belekerül New York nyüzsgő forgatagába. A szerzetes azonban legalább támaszkodhat a hitére, míg egy volt fegyencben csak korábbi bukásai és a börtönélet emléke él – és az a sohasem csituló tudat, hogy ő csak egy „börtönviselt ember”, a társadalom számkivetettje.

Végeztem a cipővel, betoltam a priccs alá, és felálltam. A cella kicsi volt, szélkében kevesebb, mint másfél méter. A priccs akkora helyet foglalt, hogy ha elmentem az ágy mellett, a vállam már a falat súrolta. Hány órát tölthettem ebben a cellában? Mindennap délután négytől reggel hétig

ültem itt, nyolc hosszú éven át. Ezt már képtelen voltam kiszámolni. A cella most különösen sivárnak tűnt. Megszabadultam csekély könyvgyűjteményemtől, a fonott ágylőtől, a szappantól, a borotvahabtól és a fogkrémtől – mindentől. – A picsába – motyogtam értelmetlenül, csak úgy bele a világba. Kinéztem a rácsok között – tizenhárom vasrúd, olyan szorosán, hogy csak a kezem vagy a csuklóm fért át közöttük. A cellámat ötszáz másik vette körül, többségükben két elítélt lakott (nekem öt év után sikerült kibuliznom az egyszemélyes cellát). Írógép kopogott a közelben: valaki levelet ír a szeretteinek vagy folyamodványt, amelyben a jogtalan fogva tartás megszüntetését kérvényezi. Gőz robajlott és döngött egy csőben. A legnagyobb lármát mégis az a néhány elítélt csapta, aki szópárbajba keveredett egymással. Már vagy fél órája heccelték egymást, de nekem addig fel se tűnt.

– Mondjad, faszszopó! – kiáltotta éppen az egyik.

– Mi a lófaszt akarsz, te szarházi?

– A mai *Chronicle*-ben írnak az anyádról.

– Nem is tudtam, hogy olvasod a társasági rovatot.

– A sportrovatban írnak róla. Bokszkesztyű van rajta, meg fejevédő, Listonnal bunyózik a címért. Verset is írt. Akarod hallani?

– Baszd meg az anyád, köcsög!

– Halljuk a verset, haver! – kiáltotta valaki.

– Skubizzatok! – mondta a költő. – Én vagyok a fehérek reménysége / A pinám ugrókötel szinte nincs is vége / Minden mocskos niggert eltaposok / Dinamit az öklöm és izmot szarok / Legyakom a kis balfaszt, le én / A végén egy nagy dudor marad a feje helyén / Én vagyok a fehérek reménysége / Ha a seggemet törölöm, ott a pápa fényképe. Na, ez hogy tetszik, testvér? – fejezte be a költő, a többiek hangosan nevettek.

– Ide figyelj, te szaros szájú faszszopó. Szállj le a mamáról, különben a kezedbe adom a golyóidat.

– De hiszen az apád vagyok, köcsög.

– Lószart. Pár szifiliszese csepp vagy abból az időből, amikor egy buldog seggbe kúrta a transzvesztita apádat. Kiszartak, és kikeltél a meleg kövön.

Ekkor közbeszólt egy dühös fekete.

– Hé, hófehérkék, le kéne szállni a bokszosokról, okés?

Már vártam, hogy mikor pofáznak vissza, és összerándult a gyomrom, pedig semmi közöm nem volt az egészhez, másnap reggel szabadultam.

– Baszódj meg, nigger! – üvöltötte valaki.

– Tudom hol laksz, reggel maj' lejátsszuk!

– Hé, te sudri, meszesbőrű faszfej! – kiabálta egy másik fekete. – Hanyas a cellád?

A blokk elcsendesedett. Ennél kevesebbért is öltek már itt embert.

– Először is, csak hogy tudd, ez a *szobám*. És ha a címem érdekel, csak annyit mondhatok, az én drága jó anyám a lelkemre kötötte, hogy ne álljak szóba minden gettóból szalajtott söpredékkel.

Börtönben szokatlan módon a választ harsogó röhögés követte – aztán nem hallatszott más, csak az írógépek kopogása. A meggondolatlan, útszéli ríposzt simán kirobbantott volna egy újabb, faji alapú börtönháborút. Az idebent lehúzott éveim alatt számos hasonló balhé történt, melyek mindegyike jó néhány halálos áldozattal és rengeteg sebesülten járt. Az ilyen helyzetekben nincsenek kívülállóak. Leggyakrabban éppen azokat kapták el, akik megpróbáltak kimaradni az egészből – mivel nem számítottak arra, hogy megtámadják őket, remek célponttá váltak. Mekkora szívás lenne, gondoltam komoran, ha pont aznap bicskázna meg pár nigger, amikor le akarok lécelni a sittről.

A figyelmem a cellatömb rácsos ablakán túlra kalandozott, oda, ahol a börtön területét elnyelte a San Franciscói-öböl. Az állványra szerelt reflektorok a fekete vízen kívül mindent éles fénybe borítottak. A masszív acél- és betonépítmények

valósággal ragyogtak – akárcsak a sekély vízben álló, lábakra épült őrtornyok. Két mérföldre, a fekete víztükrön túl hegyek magasodtak. A sötétségben sziporkázó fények, mint egy fekete párnára szórt maréknyi ékkő, kirajzolták a hegyek körvonalát. A hegy lábánál országút kanyargott. Végtelen sorban izzottak a fényszórók és a rubinvörös féklámpák. Távolabb piros, ezüst, zöld és kék neonfények jelezték, hogy merrefelé vezet az út. Azt nem tudtam, mit hirdetnek a neonok, mert mindig csak messziről láttam őket. Amikor ebbe a cellába kerültem, az országút néhány autót leszámítva állandóan sötét volt, a hegyoldal pedig üres. Azóta megváltozott a táj. A kérdés az volt, vajon a világ is ennyire megváltozott-e? Vajon nyolc év alatt mennyire rozsdásodtak be a kinti élethez szükséges szellemi és érzelmi eszközeim? A börtönülethez egészen más képességekre van szükség. Ismét elfogott a szorongás. Dühömben megragadtam és rázni kezdtem a cellarácsot. A centiméter milliomod része nem sok, annyit sem engedett.

A cella előtt, kezében felmosóvödörrel, Leroy Robinson jelent meg. Hosszú csövet vonszolt magával, ami befért a rácsok között. A cellákban csak hideg víz volt. A vödörből gőz szállt fel. Leroy észrevette, hogy a mozdíthatatlan rácsokkal birkózom. – Árudd el, seggfej, mi a bánatot csinálsz? Levezetted a feszültséget?

– Éppen szökni próbálok, te átkozott bolond. Nem látod? – Leroy megnevettetett; Leroy mindig képes volt megnevettetni, egyrészt a barátságával, másrészt mert – valószínűleg ozmózissal – átragasztotta az emberre abszurdan humoros világnézetét. Leroy a gázkamra felé masírozva is csak viccelődne. Éles esztét arra használta, hogy mérsékelje a kudarcai fölött érzett elkeseredését (negyedszer ült sitten), és a helyén kezelje a világot.

– Tudom, miért akarsz meglépni – mondta. – Ideges vagy, mint a hálaadás-napi pulyka november második hetében. Hoztam valamit, ami lenyugtatja idegeidet. – Letette

a vödört, és benyúlt a rácsok között. Két sárga színű nembutál tableta volt nála, egy cigarettásdoboz celofánborításába göngyölve. Két nembutál tableta egy karton cigibe fáj, ami jelentős summa, ha figyelembe vesszük, hogy tíz kartonért bárkit megkéselnek, húszért pedig már akár ölnek is.

Kicsomagoltam és a priccse tettem a kapszulákat, közben Leroy forró vizet engedett egy mogyoróvajás bödönbe, én meg elkevertem benne az utolsó adag instant kávémat. A forró itallal leöblítettem a tablettákat.

– Ne felejtse el felhívni a húgomat, mondd meg neki, hogy jól vagyok.

– Miért nem írsz inkább neki? Biztos tudni akarja, mi van veled.

– Családja van. Gyerekek, ház a kertvárosban. Ők egy másik világban élnek.

A fejemet csóváltam. Leroy köpönyegként húzta magára a börtön falait.

– Régen mindig tiszta ideg voltam, amikor kikerültem a síttről – mondta. – Akkor még olyan faszágokon agyaltam, hogy jó útra térek, és megpróbálok becsületesen élni.

– Hát pedig én is pont erre gondoltam. Befáradtam ebbe a szarságba. – Nem tudtam, beszéljek-e az aggodalmairról. Szégyenletes dolog lenne nekiállni nyavalyogni, miközben tudtam, hogy Leroy bármit megadna, hogy a helyemben lehessen. Különben meg úgyis ugratni kezdene a paráimmal. Némi tétovázás után mégis kibuggyant belőlem az egész: a félelem, a halovány balsejtelem, hogy hiába megyek ki, úgysem kapok munkát.

– Írtam kétszáz levelet, de egyikre sem érkezett válasz – kezdtem.

– Mégis mit képzelte, te faszfej, hogy majd látatlanban alkalmazni fognak egy frissen szabadult fegyencet?

– Nem, de valaki legalább annyit mondhatott volna, hogy keressem meg.

– Nekem nincs ilyen problémám. Én már a börtön kapujában lopni fogok.

– Látod, ezt akarom elkerülni. Kipakolhatnám a kasszát valami barom boltosnál, de nem akarok több balhét. Nekem bőven elég volt nyolc év ebben a kibaszott lyukban.

– Figyelj, Max – vette át a szót Leroy –, én már átmentem ezen a szarságon, amivel te most... még csak a fejedben... küzdesz, és úgy döntöttem, nem harcolok a sors ellen, mert az én sorsom az, hogy bűnöző legyek, és az életem háromnegyedét sitten töltssem. A te sorsod talán más. De egy nap, talán holnap, talán húsz év múlva, amikor betöltötted az ötvenet, rájössz, hogy bármi vagy, bármit csináltál, nem történhetett volna másképpen. Egy nap majd belátod, hogy nincs más választásod, neked ez van megírva, és amikor az életed végén visszatekintesz, látni fogod, hogy tényleg az lettél, ami meg volt írva számodra. A remény hal meg utoljára... de egy nap az is meghal. Ezért csinálnak az emberek gyereket... kell valaki, akiben reménykedni lehet. Nekem nincsenek gyerekeim, ezért vagy ilyen fontos nekem.

Leroyt még egyszer sem hallottam ilyen komolyan beszélni. Vitatkozhattam volna vele, de nem akartam elrontani a pillanatot.

– Hát – mondtam –, csak azt remélem, én tovább kitaratok, mint te. Remélem, bírni fogom odakint.

– A francba, nem azért varrtak be, mert nem bírtam odakint. Ilyen vagyok és kész. Különben meg inkább rohadsz ebben a beton pöcegödörben, mint odakint, teljesen leégve. Olyan vagyok, mint egy balek a pókerjátoszmában, aki pár centet leszámítva minden dohányát elveszítette. Innen már nincsen kiút. Legközelebb talán nyerek, és kapok négy-öt év haladékot. Utána meg el is földelhetnek. A picsába az egésszel.

– Én nem akarok visszajönni, se jövőre, se húsz év múlva. Úgy akarok élni, ahogyan mindenki más.

– Remélem, neked több erőd lesz, és bírod majd a strapát. Én nem bírnám, és már beletörődtem.

– Kiegészem.

– Ha bírod a taposómalmot...

– Meg fogom próbálni. De félek. Most az ő szabályaik szerint játszom. Ez nekem új. Ráadásul fogalmam sincs, hogy emlékszem-e még arra, hogyan kell megdugni egy muffot. Olyan sokáig ültem, hogy még a végén fiatal fiúseggekre szottyant kedvem.

– Kérj meg egy ribancot, hogy kötözzön egy répát a hasára, amíg bele nem jössz a dologba.

Pár percig még hasonló stílusban folytattuk. A beszélgetést hosszú hallgatások törték meg. Küszöbön álló szabaddulásom megváltoztatta kapcsolatunk érzékeny vegyületét. A barátság maradt, de elváltak az útjaink, és hamarosan börtönfalak emelkedtek közöttünk – a fal két oldalán pedig két teljesen különböző világ volt.

Csengő csörömpölt, a hang visszaverődött a falakról. Felugattak a hangszórók:

– Figyelem, lámpaoltás. Lámpaoltás.

– Viszlát, testvér – mondta Leroy, és a rács közt benyúlva megszorította a kezem.

A fülhallgatóban éjfélig szólt a zene. A nembutál lenyugtatott, de nem bírtam elaludni. Csapongtak a gondolataim, néha a zenére figyeltem, néha a folyosón portyázó ór lépteinek nyikorgására, egy lehúzott vécé tompa zihálására vagy a gyötrelmes álomba merült rabok torkából felszakadó, motyogó átkozódásra. Leginkább a szabadságra gondoltam, arra, mennyire belefáradtam a bűnbe és a bűnhődésbe. Ha valami mást csinálnék, ahhoz nekem is meg kellene változnom. Lehetséges ez? Érthetően ki tudom fejezni magamat, eléggé intelligens és művelt vagyok (nyolc év alatt egy kretén is ki tudja művelni magát), de mire megyek mindezzel?

Korábban egyetlen rendes állásom volt: használt autókat árusítottam New Orleansban, és azt is csak azért vállaltam el, mert fedőmelóra volt szükségem egy ellenem kiadott szövetségi elfogatóparancs miatt. Harmincéves voltam, és életemben soha nem töltöttem ki adóbevallást vagy használtam a társadalombiztosítási kártyámat.

Az a legfontosabb, hogy az embernek állása legyen. Nem csak a pénz miatt, hanem mert az lehetne a biztos pont, amíg sikerül átállni az új életre. Aggasztott, hogy senki sem válaszolt a leveleimre. Ez valami jóslat volt? Másként alakulnak majd a dolgok, ha személyesen jelentkezem munkára? Képes leszek elrejteni a múltamat?

Az álláshirdetésekre elküldött levelekben nem kamuztam ugyan, de azért nem fedtem fel a teljes igazságot. Ha a válóságot mondom, biztos belesápad, aki hallja. A következő levelet fogalmaztam meg gondolatban: „Tisztelt Uram! Nem akadna véletlenül munka Önöknél egy igazán tehetséges betörő, felhajtó, okirat-hamisító és autótolvaj számára, aki jelentős tapasztalattal rendelkezik a fegyveres rablás, a hamiskártyázás, a kerítés és egyéb hasonló tevékenységek terén? Tizenkét éves koromban – az a negyvenes években történt – szívtam először füvet, tizenhat évesen már vénásan nyomtam a heroint. Az LSD-t és a metadrint nem próbáltam ki, mivel ezek a szerek már bebörtönzésem után váltak népszerűvé. Keféltem csinos fiatal fiúkat és feminin homoszexuálisokat (de kizárólag azért, mert a börtönben nem jutottam nőhöz). A fegyházak, börtönök és gettók (néhány igazán menő gettó) nyelvén megfogalmazva anyaszomorító faszfej vagyok. Ezt persze nem kell szó szerint érteni, az anyámra ugyanis nem emlékszem. Az én világomban ez a kifejezés – abban az értelemben, ahogyan használtam – azt jelenti, hogy az illető igazi pokolfajzat, teljességgel kiszámíthatatlan, a bűn virtuóz mestere. Mivel az én világomban anyaszomorító faszfejnek tartanak, az önök világában, természetesen,

csak egy nagy rakás szemét vagyok. Nem tudnak véletlenül valami állást ajánlani?”

A fejben megírt levél túl sok ocsmány igazságot tartalmazott ahhoz képest, hogy humorosnak szántam – nem mindent vettem bele, de annyit mindenképpen, amennyiből a világ ítélkezhetett felettem. Nem tudtam elmondani magamról a teljes igazságot – erre valószínűleg senki sem képes. Lehet, hogy az igazság csöpögő szerveivel és tartozékaival, üregeivel, a semmi háttérvásznával a szétolvadó és szilánkokra tört időben egészen másként fest. Mesélhetnek nekik az emlékeimről, arról, milyen érzés anyaszült meztelesen kuporogni egy koromfekete cellában, ahol még egy matrac sincsen, csak a beton és a sötétség – kilencéves voltam. Vagy arról, milyen érzés volt, amikor a forró radiátorhoz bilincseltek a javítóintézetben, és egy felnőtt férfi rugdosta a bordáimat – tizenegy éves koromban. (Az igazsághoz persze az is hozzá tartozik, hogy előtte leköttem a fickót.)

Akárhogy is, én békére vágytam. Holnap reggel új életet kezdek, a fönix feltámad hamvaiból.

A nembutál végül álomba ringatott.

Hajnalodott. A cellatömb magas kiszögelléseiben fészkelő fecskék hihetetlen lármát csaptak. A kulcsos embernek beosztott elítélt végigjárta a cellákat, és kinyitotta az ajtókat – a rácsok persze addig nem nyílnak ki, amíg a biztonsági reteszeket fel nem húzzák. Az acélnak csapódó acél hangja – klakk, klakk, klakk – hol felerősödött, hol elhalkult. Amikor a fickó felettem vagy alattam lépkedett, hangosan csattogott, de halkabban szólt, amikor elérte a sor végét. Mire a cellámhoz ért, már régen felöltöztem és megborotvákoztam.

Miután kiengedett, átsétáltam az ebédlőn – ezúttal nem kaptam tálcát –, és kiléptem a központi udvarra. Az udvart zsúfolásig megtöltötték a cellatömbökből kivezényelt fegyencek. Az udvar kapuja percekben belül kinyílik, és az elítéltek

bezúdulnak a börtön többi részébe. A durva négyszöget formázó aszfaltozott tér óriási tömbökkel határolt betonkanyon volt. Az épületek megfakult vakolata, a rozsdás rácsok eltakarták a reggeli napot, és tovább fokozták a hátborzongató sivárságot. A fejünk fölötti keskeny futóhidakon fegyveres őrök sétáltak fel-alá, készen arra, hogy golyózáporral oszlasanak szét egy esetleges verekedést.

Az előző két nap során, miközben a kijelentkezésemet intéztem, a barátaimtól már elbúcsúztam. A legközelebbi bajtársaim közül fél tucatnyian az ebédlő ajtaja mögött vártak. Többeket még a javítóintézetből ismertem, néhányukkal büntársak voltunk. Kezet akartak szorítani velem, sok szerencsét akartak kívánni. Mászt úgysem mondhattak. Én leléptem, ők maradtak.

Aaron Billings, akitől tényleg szerettem volna elbúcsúzni, nem jött el. Fekete srác volt, ezért kerülte a fehéreket, mint ahogyan én is kerültem a feketéket. Az elmúlt években egyre szélesebbé vált az etnikai csoportok közt. Ennek következtében egyre kevesebbet beszélgettem Aaronnal, a barátságunk azonban megmaradt. Tegnap elcsípett a fogorvosi rendelőnél, ahol dolgozott, és megemlítette, hogy esetleg áthelyezik egy vidéki börtönbe, és azt akarta, hogy segítsék neki megszökni. Mivel nem volt időnk beszélni, ma reggel akart találkozni velem.

Bocsánatkérést motyogva elköszöntem a barátaimtól, akiknek távollétemben is ugyanabban a mederben csordogál tovább az életük, mint eddig, és elindultam, hogy megkeressem Aaront a tömegben. Tudatosabban figyeltem a környezetemet, mint az elmúlt évek során bármikor. A kétezer ember hangja morajlássá erősödött és úgy zúgott, mint a tengeri szél. A moraj felkúszott a háztömbök falán az ég felé, de idővel megtorpan és visszhangozva hullott vissza a verembe. Aki először látja ezt az udvart, valószínűleg egy teljesen egyforma alakokkal teli, nyüzsgő hangyaboly jut az eszébe.

Hang hasított a lármába:

– Félre az útból! Halott ember közeleg!

Másodperceken belül három méter széles ösvény nyílt a tömegben. Még Mózes sem tudta ilyen tökéletesen kettéválasztani a Vörös-tengert. Elsőként egy őr bukkant fel, ő kiáltott az előbb. Két méterrel mögötte a halálraitélt következett, magas, fiatal fekete srác. Őt követte a második őr. A menetet puskás őr fedezte a lótoronyból.

Korán volt még ahhoz, hogy a halálsorra menjenek. Valószínűleg az igazgatóság épületébe tartottak. Akiknek megpecsételődött a sorsa, új farmert és fűző nélküli puha cipőt viseltek. A férfi cipője új volt, vagyis nemrég érkezett. Minden bizonnyal ujjlenyomatot vesznek tőle, és lefényképezik. Pár méterre lehetett tőlem, az arcát néztem (akárcsak mindenki más), hátha választ lelek a nagy titokra: vajon többet tud-e másnál az, akit arra ítélték, hogy egy bizonyos órában ciángázt lélegezzen be – vagy még elveszettebb emberré válik? A fekete arcról nem lehetett leolvasni semmit. Nem tudtam, ki lehet, vagy miért ítélték halálra. Nyolcvanan vártak a soron. Közülük maroknyian szerepeltek az újságok címlapján – a többiek névtelen senkik voltak. Néhányukat személyesen ismertem. Egyik-másik halálraitélt korábban a főépületben volt elzárva, és integetett a barátainak, amikor áthozták az udvaron. Ez a fekete viszont nem. Teintetét maga elé szegezve lépkedett, csak nagy ritkán pillantott fel az égre. A soványsága szintén arról árulkodott, hogy új fiú – a halálsoron néhány hónap után mindenki meghízott a különleges étrendtől. Amikor megláttam valamelyik halálraitélt rengő pocakját, mindig a mérszárszékre hizlalt disznók jutottak eszembe.

A menet eltűnt. A tömeg összezárult mögöttük. A munka kezdetét jelző sípszó belehasított a levegőbe. Kinyílt a kapu, és percekben belül már csak néhány elítélt lézengett az udvaron.

Aaron a keleti tömb falánál várt – egyedül, mint általában. Kopaszra borotvált, olajjal bekent barna fején megcsillant

a napfény. Hóna alatt három vaskos könyvet szorongatott – mindegyik egyetemi szintű matematikával foglalkozott. Amikor megpillantott, halványan elmosolyodott. Másokkal ellentétben nála ez az érzelmek valóságos áradatával ért fel. Eltökélten próbálta precíz és tudományos szenvtelenséggel, a lehető legkevesebb érzelemmel szemlélni az életet. Cellája egyetlen díszje egy Albert Einsteint ábrázoló szénrajz volt.

Kezet szorítottunk. A börtönben ez nem üres rítus, hanem a barátság jele.

– Hogy vagy? – kérdezte.

– Zabszem van a seggemben.

– Készen állsz?

– Alig várom, hogy végre kiszabaduljak. Azt viszont nem tudom, hogy a pártfogótisztre mennyire sikerült felkészülnöm.

– Nyolc év a sitten bőven elég rá.

– Ja. Ha most nem állok készen, sohasem fogok. Remélem, nem lesz gáz.

– Sétáljunk kicsit. Szóltam a dokinak, hogy késni fogok.

Ballagni kezdtünk az üres udvaron. Bár a magasságunk megegyezett – száznolcvan centi –, ő jó tizenöt kilóval súlyosabb volt nálam, és a többlet a vállán, a mellkasán meg a karján rakódott le. Évekkel ezelőtt, a faji villongások erősödése előtt, amikor párosunk még nem kapott csúnya pillantásokat mindkét részről, hetente legalább egyszer egy-két órát sétáltunk az udvaron. Azért kezdtünk el mászkálni, mert ha egy helyben maradtunk, állandóan felbukkantak mindenféle barátok és megzavarták a csevegésünket. Ezek a komoly témákat érintő – könyvekről és mondanivalójukról folytatott – beszélgetések jót tettek nekem. A börtönben általában gyilkosságokról, balhékról, homoszexualitásról, szerencsejátékról, narkóról, spiclikről, zsarukról és szökésről beszélgettek az emberek. A minden célra kiválóan használható „fasz” szó adott jelentése mindig a szövegtör-

nyezettől és a hangsúlyozástól függött. Ha ez a szó eltűnne a rabok szótárából, csend borulna a börtönre. Engem sem a vulgaritás, sem a durva témák nem zavartak – mindez ugyanis létezésem szerves részét képezte. Az egyhangúság miatt azonban ennél többre vágytam. Aaron intelligenciája serkentő hatással volt rám. A rácsok mögött eltöltött tizenegy év alatt megtanult spanyolul, franciául és portugálul, el-sajátította a számítógép programozását és az elektroműszerészetet, illetve fogtechnikusi papírt is szerzett. A könyvek tekintetében ugyan nem volt olyan válogatós, mint én, viszont nem ismertem nála precízebb gondolkodású embert.

Fél év után most először sétáltunk együtt az udvaron. El-távolodtam Aarontól. Tudta, miért, de nem szólt miatta. Ha ismeretségünk alapjai nem a régmúltban gyökereznek, még mielőtt a fajgyűlölet nyílt háborúvá terebélyesedett volna, soha nem leszünk barátok. Az elmúlt két évben megváltozott az általános hangulat. A fegyveres örök megakadályozták ugyan, hogy a faji zavargások mézszárlássá fajuljanak, de halálos kimenetelű összecsapásokra így is gyakran sor került. Ha egy fehér megszúrta egy feketét, bármilyen okból tette is, nem maradt el a megtorlás: néhány fekete végigrohant valamelyik folyosón, és minden eléjük kerülő fehéret leszúrta. A fehérek vártak, aztán következett a megtorlás. Aaron mindkét oldalt barbár bandának tartotta. Na nem mintha megtagadta volna származását, vagy nem lett volna benne büszkeség – ennek ellenére nem volt hajlandó sem szégyenkezni, sem gyűlölködni azért, mert feketének születt. Úgy gondolta, hogy a rasszisták tarthatatlan és tudományosan megalapozatlan álláspontot képviselnek. A feketék sem kedvelték, mivel elítélte az erőszakosságukat. Ha megpróbálták rákényszeríteni a véleményüket, képes volt meghátrálásra kényszeríteni őket, mert az ő nyugalma nem a félelemből vagy a passzivitásból eredt. Aaron veszélyes tudott lenni. Mindenre független egyéniségként tekintett, és

a tudatlanság – bármilyen fokú volt is – nem tántorította el. Ez a szemléletmód szokatlan helyzeteket teremtett. Számos harcos fehér rasszista mindenekelőtt emberként tekintett rá és úgy is viselkedett vele, és csak másodsorban vették figyelembe a bőrszínét. Vagyis úgy viszonyultak hozzá, ahogyan ő viszonyult saját magához.

Amikor sittedre kerültem, nem voltak különösebb előítéleteim, pedig a javítóiskolákban több faji indíttatású bandaháborúba belekeveredtem. Mostanra a legtöbb feketét meggyűlöltem – az üldözési mániájuk miatt. Rendben, minden okuk megvan a gyanakvásra, de a paranoia betegség. Ha ők azért gyűlölnek, mert fehér vagyok, én azért gyűlölöm őket, mert feketék. Utálják az összes hófehérkét – bosszút akarnak, nem egyenlőséget. Úgy gondolják, rájuk nem vonatkoznak a fehérek törvényei és erkölcsi előírásai. Közvetlen és azonnali veszélyt jelentenek rám nézve, és amikor ezzel szembesülök, felgyűlik bennem a gyűlölet és az utálat – így ha gyűlöletből izzó borostyánszín szemükbe pillantok, az én kék szememben ugyanez a gyűlölet tükröződik.

Aaronnal kapcsolatban szégyelltem a hozzáállásomat, de ritkán beszéltünk a börtönben kialakult faji indíttatású viszálykodásról. Egyetértettünk abban, hogy erre a kérdésre nem létezik mindenki által egyformán elfogadható válasz. A körülmények – még ha a barátságunkat nem is bírták megtörni – azonban elválasztottak bennünket egymástól, így aztán csak nagy ritkán beszélgettünk. És ez itt most az utolsó alkalom.

– Csak pár percem van – mondtam. – Azt akarod, hogy segítsek megszökni a táborból. Már ha táborba küldenek.

– A helyzet a következő – vette át a szót. – Tizenegy évet letöltöttem, és lehet, hogy ezért négy évvel korábban szabadulok. Ezt a kérdést a következő hónapban tárgyalják majd. Tegnap találkoztam az ügyvéddel, és ha a testület megint elutasít, indítványozni fogja a bizottságnak, hogy helyezze-

nek át egy táborba. Már megadtam neked az anyám címét, és remélem, tartod majd velem a kapcsolatot. Arra a címre írok neked, és elmondom, mit kellene tenned. Igazából csak azt szeretném, ha elvinnél egy darabon.

– Ha a testület elutasít, ha táborba küldenek, és ha szólsz, akkor elmegyek érted. De szeretném, ha tisztában lennél valamivel: alaposan próbára teszed a barátságunkat. Ha úgy mennék ki innen, hogy ugyanott akarom folytatni, ahol abba hagytam, szarnék a dologra, de én szeretnék becsületesen élni. De még el sem kezdhetem, rögtön választanom kell a barátság és a törvényszegés között. Basszák meg, ha nem arról van szó, hogy a szabadulásom előtt rá kell bólintanom egy balhéra.

Aaron vigyorogva megszorogatta a vállamat.

– Régóta töröm ezen az fejem, alaposan átgondoltam a dolgot. Ha nem a szabadságomról lenne szó, nem kérnék tőled segítséget. Ez a buli egyáltalán nem rizikós. Te is tudod. Felautózol a Sierrákba, felszedsz, aztán visszagurulsz.

– Jobb lenne, ha hamarabb szabadlábra helyeznének. Rohadtul megérdemelnéd.

– Az, hogy mit érdemel meg az ember, és mit kap, két külön dolog.

– Jövőre szabad leszel.

– Az ítéletnapig ismétélgethetem, hogy „jövőre szabadulok”. Nem vagyok én öszvér, aki csak megy az eléje lógatott répa után.

Megértettem az álláspontját – és igazat adtam neki. Csendben megtettünk még egy kört. Indulni akartam. Minél előbb jelentkezem a főkapunál, annál hamarabb a falakon kívül lehetek. Gondolataim már máshol jártak, nem foglalkoztam többé Aaronnal. Ő megértette, mi zajlik bennem. Amikor elértük az udvar végét, megállt, és felém nyújtotta barna mancsát.

– Viszlát, testvérem. Sok szerencsét!

– Rendben – vigyorogtam. – Még találkozunk.

Ideje volt jelentkezni az irodában.